

**Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Din Iași
Facultatea De Filosofie și Științe Social-Politice**

TEZĂ DE DOCTORAT

**JUSTIȚIA COLECTIVĂ
IMAGINI, REPREZENTĂRI ȘI PRACTICI
ÎN ROMÂNIA POSTCOMUNISTĂ
-REZUMAT-**

Doctorand:
Irinel Rotariu

Coordonator:
prof.univ. dr. Cristina Gavriluță

2022

CUPRINS

CAPITOLUL I..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

JUSTIȚIA COLECTIVĂ ÎN CONTEXT SOCIAL Eroare! Marcaj în document nedefinit.

I.1. Considerații socioantropologice asupra justiției Eroare! Marcaj în document nedefinit.

I.2. Justiția colectivă și societatea normativizatoare Eroare! Marcaj în document nedefinit.

I.3. Justiția colectivă, justiția individuală, justiția socială Eroare! Marcaj în document nedefinit.

I.4. Justiția de tranziție Eroare! Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL II Eroare! Marcaj în document nedefinit.

JUSTIȚIA COLECTIVĂ ÎN FUNCȚIONAREA SOCIETĂȚII Eroare! Marcaj în document nedefinit.

REPERE TEORETICE ȘI PRECIZĂRI CONCEPTUALE.... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.1. Justiție colectivă și ordine socialăEroare! Marcaj în document nedefinit.

II.1.1. Justiția colectivă - un mecanism reglator al societățiiEroare! Marcaj în document nedefinit.

II.1.2. Ordinea socială și justiția colectivă. Surse ale normei și expresii contemporane ale acesteia..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.1.3. Justiția colectivă – expresie a vieții sociale și de grupEroare! Marcaj în document nedefinit.

II.2. Dreptul ca realitate socială și instrument de realizare a justiției colective Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.2.1.Precizări conceptuale privind prezența și acțiunea dreptului în societateEroare!
Marcaj în document nedefinit.

II.2.1.1. Dreptul pozitiv și controlul social ... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.2.1.2. Dreptul subiectiv în societate Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.2.1.3. Dreptul ca etică și morală a societății..Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.2.2. Justiția colectivă din punct de vedere teoretic.... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.2.2.1. Teoria teologică, sau școala dreptului natural. Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.2.2.2. Teoriile contractualiste. Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.2.2.3. Teoriile sociologice Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.2.3. Drept și nondrept în societate Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.3 Dreptul și norma – mecanisme de înfăptuire a justiției colective Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.3.1. Tipologia dreptului în viața socială ... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.3.1.1. Clasificare în funcție de evoluția societății umaneEroare! Marcaj în document nedefinit.

II.3.1.2. Clasificare în funcție de coordonatele culturale ale societățiiEroare! Marcaj în document nedefinit.

II.3.1.3. Clasificare în funcție de forma de ideologie dominantă55

II.3.2. Funcțiile dreptului în societate..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.3.3. Norma juridică. Precizări conceptuale ..Eroare! Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL III..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

SCHIMBAREA SOCIALĂ ȘI JUSTIȚIA DE TRANZIȚIE ÎN ROMÂNIA POSTCOMUNISTĂ..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

III.1. Schimbare socială și tranziție ... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

III.2. Justiția de tranziție și politicile reparatorii. Eroare! Marcaj în document nedefinit.

III.3. Justiția de tranziție și expresiile sale sociale 69

III.3.1. Particularități ale justiției penale de tranziție... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

III.3.2. Particularități și practici reparatorii ale justiției civile de tranziție.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

III.3.3 Instituționalizare și memorie colectivă .Eroare! Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL IV Eroare! Marcaj în document nedefinit.

STRUCTURI ȘI TENDINȚE ALE JUSTIȚIEI COLECTIVE Eroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.1 Structurile justiției colective în spațiul social național . Eroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.1.1 Societate și serviciu judiciar Eroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.1.2. Manifestări juridice individuale și colective în societate.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.2 Amplificarea fenomenului juridic în spațiul social național Eroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.2.1. Juridicizarea politicii în spațiul social ..Eroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.2.2. Politizarea justiției..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.3. Evoluții și structuri internaționale și europene ale justiției colective. Eroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.3. Justiția colectivă și crimele comunismuluiEroare! Marcaj în document nedefinit.

IV.4. Viitorul justiției colective, algoritmiile de previzionare și gestionare a criminalității. Eroare! Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL V Eroare! Marcaj în document nedefinit.

METODOLOGIA CERCETĂRII PRIVIND JUSTIȚIA COLECTIVĂ ÎN SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.1. Scopul cercetării Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.2. Întrebări de cercetare..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.3. Obiectivele cercetării..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.4. Universul cercetării Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.5. Metode și tehnici de cercetare Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.5.1. Documentarea....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.5. 2. Analiza de conținut Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.5.3. InterviuEroare! Marcaj în document nedefinit.

V.5.4. Studiul de caz.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.5.5. Design-ul cercetării Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.6 Prezentarea rezultatelor cercetăriiEroare! Marcaj în document nedefinit.

V.6.1. Imaginea justiției colective în documentele oficialeEroare! Marcaj în document nedefinit.

V.6.2. Imaginea justiției în presa românească. .Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.6.3. Justiția colectivă prin ochii specialiștilor și nu numaiEroare! Marcaj în document nedefinit.

V.6.3.1. Justiția colectivă, dreptate istorică sau demers tehnic?Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.6.3.2. Justiția colectivă între libertate și impredictibilitateEroare! Marcaj în document nedefinit.

V.6.3.3. Justiția de tranziție, politicul și justiția colectivă în societatea româneascăEroare! Marcaj în document nedefinit.

V.6.3.4. Este media echidistantă față de justiție? Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.6.4. Justiția colectivă și crimele regimurilor totalitare.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.6.4.1. Gropi comune și crime împotriva umanității .. Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.6.4.2. Alexandru Vișinescu - un torționar al sistemului comunist.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

CONCLUZII 226

Bibliografie generală: 232

INTRODUCERE

Teza pe care o propunem se situează la intersecția dintre două domenii: sociologie și drept. Propunem o abordare sociologică a justiției colective pentru a surprinde cu instrumente specifice cercetării sociale importanța sa și profundele reverberații pe care le are în societatea românească.

Scopul cercetării este: identificarea percepțiilor privind justiția colectivă atât din afara sistemului judiciar cât și din interior.

Motivația alegerii acestei teme este una ce ține de preocupări mai vechi și de o anume pasiune pentru descoperirea și înțelegerea multiplelor fațete ale justiției colective. Acestea i se adaugă și preocuparea de a urmări fenomenul în România postdecembristă, în contextul unei tranziții marcată de schimbări pe toate planurile: social, politic juridic etc.. Mai precis, am constatat că în perioada 1990-2018 au fost adoptate zeci de mii de acte normative: 9052 Legi, 1059 ordonanțe ale Guvernului, 3089 de ordonanțe de urgență ale Guvernului, 42461 de hotărâri ale Guvernului. Totalul este de 55661 iar media de 1919 de acte normative importante elaborate anual în ultimii 29 de ani este uriașă. Între 22.12.1989 și 01.01.2018 au fost adoptate 30771 de ordine din cele mai diverse domenii de activitate. În același timp, codurile penal și de procedură penală din 1968 au rămas în vigoare până în 2014, unele reglementări fiind preluate și în noile coduri. Același situație o regăsim și în dreptul civil.

Analiza justiției colective și a provocărilor sale contemporane este un demers de valorificare a acestui proces permanent de optimizare socială iar el încearcă să surprindă aspectele contemporane ale justiției sociale pornind de la permanenta sa dinamică. Demersul nostru analitic nu privește „justiția socială” din perspectiva egalității de acces la resurse și nici mecanismele ideologice, politice și economice care stau în spatele acestui deziderat, ci *justiția ca soluție de armonizare a intereselor sociale și individuale*. Am analizat justiția colectivă ca pe un mecanism de soluționare a unor relații sociale conflictuale dar și semnificațiile sociale ale acestui mecanism.

Obiectivele generale ale întregii teze vizează:

01. Identificarea unor elemente explicative privind imaginea publică a justiției de la nivel teoretic până la manifestări sociale.

02. Identificarea unor reprezentări ale justiției colective dintr-o dublă perspectivă: mediatică și juridică.

03. Analiza unor dosare semnificative pentru a ilustra funcționarea justiției colective în ceea ce privește două teme de actualitate ale justiției de tranziție: crimele regimului militar-legionar și respectiv cele ale regimului dictatorial comunist.

Originalitatea lucrării rezidă în :

1. În peisajul cercetării sociologice românești, o astfel de temă nu a mai fost

- realizată în maniera propusă de noi
2. Caracterul interdisciplinar al abordării
 3. Realizarea unei baze de date importante cu referire la imaginea justiției colective în presă
 4. Propunerea unui model de studiu sociologic a două dosare reprezentative în ceea ce privește justiția colectivă postdecembristă (dosarul grupilor comune și dosarul Vișinescu)
 5. Obținerea unor rezultate care nuanțează și clarifică unele percepții comune privind justiția.

Limite ale cercetării:

1. Am înregistrat un număr de 4 refuzuri în ceea ce privește interviul,
2. Am delimitat studiul de presă doar pentru agenția Agerpress.

I. DIMENSIUNEA TEORETICĂ A CERCETĂRII

I.1 JUSTIȚIA COLECTIVĂ ÎN CONTEXT SOCIAL

Pentru început am încercat să plasăm justiția colectivă în context social, trasând o anume demarcație între ea și justiția individuală, justiția de tranziție și formele primare de justiție. Am preferat conceptul de „*justiție colectivă*” și nu de „*justiție socială*” pentru că el exprimă, în opinia noastră, în modul cel mai natural *sentimentul de justiție care generează în societate întreg ansamblul de mecanisme apte a asigura buna funcționare a acesteia*. Justiția colectivă este ferită de controversele legate de evoluțiile actuale ale conceptului de justiție socială, mai ales în spațiul est-european. Nu ne raportăm în descrierea acestui fenomen la nici o filiație ideologică, economică, istorică, iar evitarea semnificațiilor politico-ideologice a fost unul din principalele motive pentru care am ales să folosim expresia „*justiție colectivă*”. Justiția colectivă este definită ca un *fenomen social care descrie o relație dintre membrii grupului sau dintre aceștia și stat și este orientată spre aplicarea dreptului din perspectivă normativă sau a principiilor acestuia în interiorul grupului*.

O scurtă abordare a literaturii antropologice ne demonstrează că dreptul guvernează aproape toate domeniile vieții sociale de la regulile de schimb matrimonial evidențiate de Claude Levi Strauss, la totemul ca element de identificare și element protector analizat de Mircea Eliade ori la sfatul bătrânilor ca formă incipientă de justiție comunitară menționată la noi de Romulus Vulcănescu.

Dacă din punct de vedere antropologic se poate constata o nevoie firească, naturală de justiție la nivelul grupului și comunității, exprimată prin comportamente, practici și ritualuri adecvate, în cazul societăților contemporane fenomenul s-a rafinat mult. Societățile normalizatoare de astăzi transformă omul într-un veritabil „homo juridicus” așa cum arată Alain Supiot. În România lucrurile stau oarecum paradoxal: asistăm la o invazie de norme și reguli și, în același timp, nu am avut o lege care să definească și să incrimineze evaziunea fiscală timp de 4 ani, între 1989-1994 sau lipsește cu desăvârșire o lege a presei (Legea presei nr.3/1974 nu a mai fost aplicată din luna decembrie 1989).

Transformările sociale din România postdecembristă au generat fenomene care

au devenit reale provocări pentru domeniul legislativ și practica juridică. Au fost nevoie de legi noi, soluții adecvate, noi interpretări.

Justiția colectivă este un fapt social în sensul de maximă generalitate pe care Émile Durkheim îl dă acestei noțiuni: „(...)manieră de a acționa, de a gândi și de a simți exterioare individului și înzestrate cu o putere de constrângere în virtutea căreia i se impun”. Pe de altă parte, justiția individuală face trimitere la două aspecte: unul ține de caracterul evolutiv al dreptului și celălalt care vizează efectul actului de justiție asupra fiecărei persoane în parte.

Justiția a devenit colectivă pe măsură ce grupul s-a organizat, când pentru funcționarea sa normală au apărut instituțiile sociale, când accentul s-a deplasat de la individ la normă. Oamenii identifică organele judiciare ca organe de putere mai ales atunci când se revoltă împotriva ei. Michel Foucault observă: „sub ura poporului față de justiție, tribunale, închisori nu trebuie să vedem numai ideea unei alte justiții mai bune și mai drepte, ci în primul rând și mai cu seamă perceperea unui punct singular, în care puterea se exercită pe cheltuiala poporului. Lupta antijudiciară este o luptă împotriva puterii, și nu cred că ea este o luptă contra nedreptăților, contra in Justițiilor Justiției și pentru o mai bună funcționare a instituției judiciare. Este, oricum, frapant că ori de câte ori au avut loc răzmerițe, revolte și sediiuni, ținta a constituit-o aparatul judiciar, în același timp și din aceleași motive cu aparatul fiscal, armata și celelalte forme ale puterii.” Așadar, justiția nu este doar un fenomen social ci și un instrument de putere. Înșă, în perioada de tranziție justiția colectivă, înțealăș ca Justiție de tranziție are un profund caracter reparatoriu. Ea se prezintă ca un ansamblu de norme și mecanisme apte a repara nedreptăți sistemice vizând încălcarea drepturilor fundamentale ale cetățeanului și grupului din care face parte.

I.2 JUSTIȚIA COLECTIVĂ ÎN FUNCȚIONAREA SOCIETĂȚII

În capitolul al doilea, am prezentat înțelesurile majore ale noțiunii de justiție colectivă. Astfel, ea se prezintă ca:

- *Formă reglementare juridică* a raporturilor dintre membrii unui grup sau a unei societăți. Justiția colectivă definește de cele mai multe ori relația dintre membrii grupului, sancționează comportamentele indezirabile, definește comportamentele deviante, stabilește forma pedepsei, sau procedura aplicării ei.

- *Mecanism care privește repartizarea resurselor și echitatea reală sau aparentă a distribuirii lor, modalitățile în care se corectează dezechilibrele din această repartizare.* Justiția colectivă garantează sau asigură ordinea socială și funcționarea grupului, previne entropia.

- *Mecanism reglator al societății.*

Justiția este inseparabilă de grup și de comunitate. Poate nu întâmplător juriștii numesc relațiile interumane a fi *raporturi juridice* iar sociologii *relații sociale*. De menționat este faptul că justiția colectivă este un mecanism reglator suplu, care se pliază pe evoluția vieții sociale. Chiar dacă justiția colectivă reprezintă valori perene și imuabile, ea este supusă, din perspectiva teoriilor moderne privind reprezentările sociale, unui proces continuu de evaluare subiectivă din partea membrilor grupului, tocmai fiindcă, așa cum arătam mai sus, justiția reprezintă o necesitate a vieții grupului.

I.3. SCHIMBAREA SOCIALĂ ȘI JUSTIȚIA DE TRANZIȚIE ÎN ROMÂNIA POSTCOMUNISTĂ.

Cel de-al treilea capitol, intitulat *Schimbarea socială și justiția de tranziție în România postcomunistă*, analizează din perspectivă socio-antropologică schimbarea socială și tranziția, survenite prin reșezarea bazelor puterii de stat în România pe coordonatele democrației parlamentare. Schimbarea s-a manifestat din punctul de vedere al funcționării mecanismelor de putere dar și din punct de vedere instituțional-juridic. Am analizat instituțiile destinate reparațiilor – ca Institutul de Investigarea Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, Institutul Național de Studiere a Holocaustului din România "Elie Wiesel" sau Consiliul Național de Studiere a Arhivelor Securității și mai apoi politicile reparatorii cu evidențierea conținutului profund, valoric, al schimbării din perspectiva restabilirii unor echilibre sociale grav perturbate pe parcursul istoriei. Am prezentat măsurile reparatorii reglementate prin acte normative, care constituie în prezent o trăsătură importantă a procesului de tranziție și o formă de manifestare a fenomenului judiciar în societatea noastră, precum justiția penală de tranziție, reforma agrară, restituirea caselor naționalizate, măsurile de memorializare a unor momente tragice din istoria noastră recentă.

I.4 STRUCTURI ȘI TENDINȚE ALE JUSTIȚIEI COLECTIVE.

Capitolul al patru am evidențiat faptul că există la noi un sentiment al justiției individuale ce acționează acolo unde nu există reglementare, în situațiile de nondrept observate de Jean Carbonnier, ca o parte a simțului comun.

La noi, cel mai facil și evident exemplu este reprezentat de luările de poziție pentru eliminarea „pensiilor speciale”, subiect vehiculat în bună măsură și la nivel instituțional, prin diverse inițiative legislative în acest sens, dar mai ales în campaniile electorale menite a atrage voturi.

Am identificat o serie de tendințe ale justiției colective în spațiul românesc actual ce se conturează sub semnul *stigmatului social*, a *nevoii de răzbunare asupra celor considerați vinovați* sau prin amplificarea fenomenului juridic în grup prin *juridicizarea politicii și politizarea justiției, creșterea conflictualității, eșecul formelor de justiție alternativă, justiția ca vehicul electoral*, pe plan național. În mod particular am prezentat raportul dintre fenomenul judiciar național și crimele comunismului. În cadrul acestei secțiuni am făcut o trecere în revistă a structurilor internaționale și europene ale justiției, precum tribunalele internaționale arbitrar și penale, T.P.I., mecanismele de investigare, C.E.D.O., Parchetul European, rețelele de profesioniști ai dreptului- și am constatat un fenomen pe care l-am denumit „networking judiciar”.

Tot în acest capitol am evidențiat unele considerații prospective referitoare la viitorul justiției colective, ca programele și algoritmi de previzionare și gestionare a criminalității, viziune evidențiată de apariția programele de previzionare și gestionare a criminalității ca PredPol, HunchLab, Compass.

II. DIMENSIUNEA PRACTICĂ A CERCETĂRII

II.1 METODOLOGIA CERCETĂRII PRIVIND JUSTIȚIA COLECTIVĂ ÎN SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ

Din punctul de vedere metodologic, -capitolul V- cercetarea se bazează pe un mix metodologic, fiind utilizate atât tehnici calitative cât și cantitative.

Design-ul cercetării vizează următoarele niveluri de analiză, descriptori și categorii:

Nivel al analizei	Dimensiuni/descriptori	Categoriile ale cercetării
I. Imaginea justiției colective în documente oficiale (documentare)	a. Vulnerabilități sistemului judiciar	<ol style="list-style-type: none"> 1. Instabilitate legislativă 2. Resursa umană/volum de lucru 3. Resurse financiare 4. Mijloace de soluționare a conflictelor 5. Independența justiției
	b. Sistemul judiciar ansamblu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Integritatea sistemului judiciar 2. Raporturi instanțe/parchete 3. Raporturi instanțe/parchete și CSM 4. Raporturi instanțe/parchete/justițiabili 5. Raporturile cu avocații 6. Raporturile cu experții
	c. Eficiență vs. ineficiență a actului de justiție	<ol style="list-style-type: none"> 1. Indicatori de măsurare și cuantificare a justiției 2. Indicatori ai ineficienței justiției 3. Soluții de eficientizare a justiției
	d. Reflectarea datelor oficiale în opinia publică	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opinii și percepții contradictorii
II. Imaginea justiției în presa scrisă/audio/video românească (tehnica analizei de conținut)	Articole din presa scrisă/audio/video românească	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teme/evenimente sociale cu impl juridice 2. Prezentări ale unor sondaje naționale/europene 3. Teme privind instituțiile judiciare reflectate în mass media 4. Imaginea instituțiilor justiției

		după tipul de presă
III. Imaginea justiției în rândul specialiștilor din sistem (analiza interviurilor)	Interviuri	<ol style="list-style-type: none"> 1. Justiția colectivă ca act 2. de dreptate 3. Justiția colectivă ca act reparatoriu 4. Justiția colectivă între libertate și impredictibilitate 5. Justiție și politizare 6. Justiție și mass media
IV. Justiția de tranziție (studii de caz)	Studii de caz	Caracteristici ale justiției colective restaurative

Metode și tehnici folosite:

Am folosit o metodologie ce cercetare preponderent calitativă.

1. Documentarea:

Cercetarea a presupus un însemnat efort de documentare și de analiză a documentelor. Am luat în considerare o diversitate de surse și de forme ale documentelor: 231 de cărți, articole, studii, web situri. Am remarcat faptul că nu există o abordare sistematică, sociologică a fenomenului după perioada postdecembristă, el rămânând camuflat în zona discursului gazetăresc și politic-electoral.

Documentele oficiale au reprezentat un alt palier al cercetării: am inclus în această categorie 75 documente legislative, 33 rapoarte, statistici oficiale sau alte date și informații oferite de C.S.M., Ministerul Public, Ministerul Justiției. Documentarea juridică și legislativă a fost impusă de specificul temei și de faptul că multe instituții sau acțiuni în domeniul justiției colective sunt statuate prin acte normative. Cele 75 documente care au venit din zona legislativă le-am gestionat cu ajutorul unui program special, Lex Expert.

Documentele de presă reprezintă o altă categorie iar în cercetarea lor am apelat la analiza de conținut. Activitatea de documentare de presă a avut ca obiect analiza articolelor de presă apărute în România în perioada iulie 2018-iunie 2019 pe baza sintezelor zilnice Agerpres. A totalizat 37985 unități (articole și știri), toate referitoare la justiție. În această etapă am avut în atenție documente de presă scrise, video, audio care au apărut în presa centrală și locală. Toate acestea au fost selectate manual din 220 buletine Agerpres, conținând în total circa 150000 de articole, pe baza subiectului abordat.

Materialul documentar studiat a beneficiat de o dublă analiză: cantitativă și calitativă.

Analiza cantitativă a vizat 3 tipuri de indicatori care ne-au ajutat să construim o tipologie a materialelor studiate:

- articole pozitive,
- articole negative,
- articole neutre.

Rezumat

Aceștia au fost corelați cu tipul de instituție judiciară la care se referă (Ministerul Public, Ministerul Justiției, instanțele de judecată, Curtea Constituțională a României, Consiliul Superior al Magistraturii). Tot de o analiză cantitativă au beneficiat și materialele audio-video identificate și clasificate conform celor 3 indicatori.

Astfel, am dorit să evidențiem imaginea justiției în mass media pe mai multe paliere:

- din punctul de vedere al tipologiei materialului,
- din punct de vedere instituțional,
- din punct de vedere al audienței.

2. *Interviul:*

Am aplicat interviul semidirectiv unui număr de

- 11 procurori
- 9 judecatori
- 7 avocați
- Un deținut politic
- Un reprezentant al comunității evreilor
- Un reprezentant BOR
- Istoric în cadrul CNSAS
- Un sociolog, activist în domeniul drepturilor omului

Unitățile tematice ale ghidului de interviu au fost:

- Imagini și reprezentări ale justiției colective
- Imagini și reprezentări ale justiției de tranziție
- Repararea nedreptăților istorice
- Raportul dintre justiție și politică
- Percepția justiției din interiorul sistemului și din afara sa

3. *Studiul de caz:*

- Două dosare reprezentative privind fenomenul justiției colective
- Tehnica de analiză folosită: analiza de conținut

III. PREZENTAREA REZULTATELOR CERCETĂRII

Analiza calitativă a materialelor obținute prin documentare a avut 2 mari componente:

1. analiza documentelor oficiale, iar în acest scop am utilizat următorii indicatori:

- stabilitatea/ instabilitatea legislativă,
- resursa umană,
- volumul de lucru,
- soluționarea alternativă a litigiilor,
- numirile în funcții,
- presiunea politică și a mass media,
- relația dintre instituțiile judiciare,
- relația dintre instituțiile judiciare și justițiabili,
- relația dintre instituțiile judiciare și alte instituții (de exemplu experții).

Rezumat

Am constatat următoarele că unii dintre aceștia apar ca vulnerabilități ale sistemului judiciar:

- instabilitate legislativă,
- resursa umană și volumul de lucru,
- alocarea resurselor financiare,
- slaba prezență a mijloacelor de soluționare alternativă a conflictelor,
- independența justiției,
- subfinanțarea.

Alți indicatori au apărut ca aspecte pozitive ale sistemului:

- integritatea sistemului judiciar,
- raporturile bune/ foarte bune între instanțe și parchete,
- raporturile bune între parchete/instanțe și C.S.M.,
- raporturile bune cu justițiabilii cu avocații și experții.

Am analizat indicatorii de măsurare a eficienței și ineficienței justiției și parametrii pe care sistemul judiciar îi folosește pentru evaluarea acestora:

- rata de soluționare a dosarelor,
- stocul de dosare mai vechi de un an,
- durata medie de soluționare,
- redactările peste termenul legal,

evidențiind în același timp lipsa unor parametri calitativi ai evaluării eficienței, precum politica penală a statului, conflictualizarea socială care naște litigii și tipul de litigiu soluționat.

Am prezentat și acele soluții de eficientizare a justiției din perspectivă:

- legislativă-termene și măsuri de impunere a acestora, din perspectivă administrativă,
- administrativă: procedurile administrative de gestionare a resurselor umane din sistemul judiciar, digitalizarea,
- educativă: educația juridică a colectivității.

Analiza rapoartelor dar și discursurile sociale curente scot în evidență un anume paradox care caracterizează justiția românească. Faptul caracterizează situații, atitudini și percepții simultane și contradictorii în ceea ce privește actul de justiție colectivă. În cele ce urmează am identificat câteva expresii ale acestor paradoxuri.

- *vinovați dar liberi*. Paradoxurile politicii penale indică un anume tratament față de persoanele care comit infracțiuni. Deși aceștia sunt considerați vinovați primesc pedepse destul de blânde. Mai mult decât atât, pentru unele dintre infracțiunile unde societatea este deosebit de interesată de a le sancționa, pedepsele sunt în mod ciudat scăzute, fapt care nu poate duce decât la un sentiment de neîncredere în justiție.
- *neîncredere și speranță*. În ciuda faptului că românii își exprimă neîncrederea în diferite sondaje, conform statisticilor oficiale, sistemul judiciar este asaltat cu foarte multe cauze în speranța că se va face dreptate.
- *juristul, un rău necesar*. La nivel social juristul, cu precădere magistratul și mai ales procurorul primește o dublă reprezentare în care o parte a grupului are

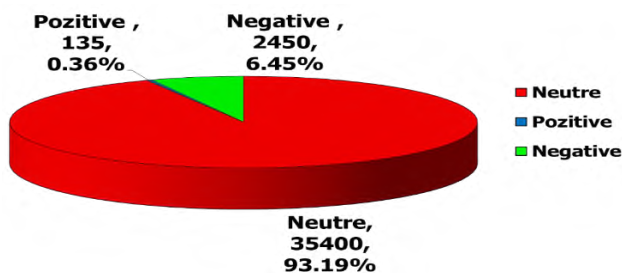
încredere iar alta nu. El este pe de o parte subiectul unei reprezentări negative de multe ori el apare ca fiind „omul sistemului”, este beneficiarul „pensiei speciale”, un reprezentant al „statului paralel”. În această evoluție, procurorul ca titular al acțiunii penale, are o poziție ambivalentă. Pentru o parte a spectrului politic el este un personaj pozitiv al societății și un factor de asanare morală a acesteia, mai ales când acuzații săi sunt adversarii politici. Pentru o alta, el a fost o componentă a „statului paralel”, un instrument represiv în lupta politică. În esență, formulele vehiculate în societate anunță două reprezentări, total opuse: reprezentări negative (juristul este „omul sistemului”, „posesor de pensie specială”, „omul statului paralel”, etc.) și reprezentări pozitive („unde-i lege nu-i tocmeală”, „Judecătorul să facă dreptate”, „omul legii să facă lumină”, etc.)

- *puțini dar mulți.* Deși numărul personalului din justiție pare unul ridicat, el este redus raportat la numărul de cazuri existente. Tabelul nr.13 surprinde tocmai acest fapt, pentru perioada 2005-2018. Faptul este unul ilustrativ pentru a evidenția situația acestor indicatori atât înainte cât și după adoptarea noilor coduri, din 2010 respectiv 2014.

Analiza calitativă s-a derulat în paralel cu analiza cantitativă și a avut ca scop identificarea unor unități de analiză (teme) prezente mai frecvent în discursul jurnalistic.

1. *Imagine neutră și neutralitate vinovată*

Așa cum reiese din analiza statistică a articolelor studiate ponderea cea mai mare o au articolele neutre. Rezultatele sunt oarecum surprinzătoare pentru cei care așteaptă perspective mai tranșante de tipul „alb sau negru” din partea mass media care tratează subiectele care țin de fenomenul judiciar în colectivitatea noastră. Acest „gri” al neutralității conduce către zona incertitudinii, a necunoașterii sau a lipsei de perspectivă în ceea ce privește justiția colectivității și instituțiile chemate să o realizeze.

Astfel am identificat și sintetizat 11 teme majore pe care le-am asociat celor 3 tipuri de articole. Ele sunt prezentate și nuanțate și în funcție de instituțiile juridice.

	Teme pozitive	Teme negative	Teme neutre
Ministerul Public	<ul style="list-style-type: none"> • DIICOT a destructurat o rețea de traficanți • Proxeneți • Condamnare inculpați • Procurori curajoși • Trimiterea în Judecată a „Dosarului mineriadei” • Laura Codruța • Kövesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Abuzuri DNA • Mafia DNA • Laura Codruța Kövesi • Protocoale cu SRI • Noua Securitate • Ceaușist și comunist • Nevinovat în pușcărie • Procurorii au distrus viața unor cetățeni/ „a paradi” • Condamnarea/ achitarea unui personaj politic cercetat • Dosarul Revoluției • Dosarul Mineriadei • Statul paralel • Vârsta de pensionare • Pensia/salariul 	<ul style="list-style-type: none"> • Trimitere în judec • Sesizarea din oficiu • Rețineri • Percheziții • Condamnare • Declarații procurori • CEDO • Pensionarea unor procurori
Ministerul Justiției	<ul style="list-style-type: none"> • Construirea cartierului justiției • Alocarea de fonduri pentru sedii de instanțe 	<ul style="list-style-type: none"> • Sluga PSD • Grațierea persoanelor controversate • Evaluarea/ revocarea procurorului șef al DNA și procurorului general al PÎC • Salarizarea/ pensiile „nesimțite” 	<ul style="list-style-type: none"> • Declarații ale Ministrului Justiției
Instanțe	<ul style="list-style-type: none"> • Protejarea statului de drept • Condamnarea inculpați • Achitarea inculpaților 	<ul style="list-style-type: none"> • Infractor lăsat în libertate • Achitarea unei persoane controversate, trimisă judecată • Vârsta de pensionare • Pensia • Salariul 	<ul style="list-style-type: none"> • Pensionarea unor judecători • Întocmirea unor dosare • Condamnarea • Achitarea unor persoane judecate
Curtea Constituțională	<ul style="list-style-type: none"> • Constatarea constituționalității sau neconstituționalității unor acte normative 	<ul style="list-style-type: none"> • Partidele care controlează judecătorii Curții • Implicarea politică a 	<ul style="list-style-type: none"> • Redarea conținutului unei decizii a Curții • Pronunțarea

Rezumat

		<ul style="list-style-type: none"> • judecătorilor Curții • Salarizarea/pensia • Judecătorilor Curții 	<ul style="list-style-type: none"> • unei decizii • Declarație • Comunicat de presă ale Curții
Consiliul Superior al Magistraturii	Nu există	<ul style="list-style-type: none"> • Implicarea factorului politic în activitatea C.S.M. 	<ul style="list-style-type: none"> • Desfășurarea unei ședințe a C.S.M.

Analizarea imaginii justiției în presa românească, vector important de comunicare și imagine în societatea contemporană. Aceasta ne-a permis formularea concluziilor privind:

- „Republica procurorilor”:expunerea maximă a Ministerului Public în mass media, instituție care are și presa cea mai pozitivă dar și cea mai negativă,

MINISTERUL PUBLIC						
	Pozitive	Negative	Neutre	Total	IST	ITT
Presa centrală	3	98	713	814	-0.94	-0.12
Presa audio	0	6	203	209	-1.00	-0.03
Presa video	3	175	1348	1526	-0.97	-0.11
Presa online	63	143	14725	16218	-0.39	0.00
Presa locală	4	115	1112	1231	-0.93	-0.09
Total	73	1824	18101	19998	-0.92	-0.09

- imaginea Ministerului Justiției, structură administrativ-politică aflată pe locul 2 ca expunere media.

MINISTERUL JUSTIȚIEI						
	Pozitive	Negative	Neutre	Total	IST	ITT
Presa centrală	0	13	203	216	-1.00	-0.06
Presa audio	0	1	70	71	-1.00	-0.01
Presa video	1	14	311	326	-0.87	-0.04
Presa online	45	460	6326	6831	-0.82	-0.06
Presa locală	1	27	479	507	-0.93	-0.05
Total	47	515	7389	7951	-0.83	-0.06

- imaginea instanțelor de judecată, creator de plusvaloare aflat pe locul 3

INSTANȚELE DE JUDECATĂ						
	Pozitive	Negative	Neutre	Total	IST	ITT
Presa centrală	1	1	159	161	0.00	0.00
Presa audio	0	0	25	25	0.00	0.00
Presa video	1	4	278	283	-0.60	-0.01
Presa online	2	60	3873	3935	-0.94	-0.01
Presa locală	8	2	449	459	0.60	0.01
Total	12	67	4.784	4.863	-0.70	-11.31

- Curtea Constituțională, instituție fundamentală a democrației reprezentative, are o expunere mass media destul de limitată și se află pe locul 4 din punct de vedere statistic.

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A ROMÂNIEI						
	Pozitive	Negative	Neutre	Total	IST	ITT
Presa centrală						
Presa audio	1	2	144	147	-0.33	-0.01
Presa video	0	0	24	24	0.00	0.00
Presa online	0	0	141	141	0.00	0.00
Presa locală	0	5	2.502	2.507	-1.00	-1.99
Total	2	6	191	199	-0.50	-0.02

- absența absolută a știrilor pozitive despre Consiliul Superior al Magistraturii.

Consiliul Superior al Magistraturii						
	Pozitive	Negative	Neutre	Total	IST	ITT
Presa centrală	0	0	49	49	0.00	0.00
Presa audio	0	0	22	22	0.00	0.00
Presa video	0	3	113	116	-1.00	-0.03
Presa online	0	28	1.871	1.899	-1.00	-14.74
Presa locală	0	0	69	69	0.00	0.00
Total	0	31	2.124	2.155	-1.00	-14.39

Am aplicat de asemenea interviul semidirectiv cu scopul de a urmări care este percepția asupra justiției colective în rândul unor categorii socio-profesionale preocupate de această temă.

Categoriile avute în atenție au fost:

- juriști,
- foști deținuți politic,
- reprezentanți ai comunității evreiești,
- preoți,
- istorici,
- activiști în domeniul drepturilor omului.

Am continuat cu prezentarea justiției colective prin ochii specialiștilor și nu numai, concretizată în analiza interviurilor, pe care am încercat să o structurez pe mai multe paliere, ținând seama de temele în jurul cărora am construit ghidul de interviu. Rezultatele indică o gamă variată de imagini și reprezentări ale fenomenului justiției colective. În secțiunea „**Justiția colectivă prin ochii specialiștilor și nu numai**” **justiția colectivă apare ca :**

- **Justiția colectivă dreptate istorică cu profunde conotații morale** („...poate fi percepută doar indirect ca formă de reparație morală...” –procuror 46 ani)
- **Justiția colectivă este un act reparatoriu, tehnic** („Parchetul trebuie să continue munca de arheologie judiciară...” – procuror 62 ani)
- **Libertatea accesului la justiție** („accesul este liber la justiție (...) are și implicații negative - Judecător, 51 ani)
- **Asigurarea echității sociale** („ Justiția colectivă în România trebuie înțeleasă ca fiind suma măsurilor întreprinse de stat” – activist drepturile omului)
- **Caracterul reparatoriu** („reparațiile, câte au fost, au fost sporadice, ineficiente...” – avocat 45 ani)
- **Caracterul vindicativ** („Succesiunea infernală de răzbunări istorice a antrenat și justiția” – istoric CNSAS, 49 ani)
- **Birocratizarea excesivă** („sistemul este ușor accesibil dar greoi” –activist drepturile omului)
- **Tehnicizarea și dezumanizarea actului de justiție** („forma fără fond tinde să câștige tot mai mult teren”- Judecător, 51 ani)
- **Impredictibilitate** („...o caracteristică importantă (...)este lipsa de predictibilitate” – judecător 51 ani)

Imagini și reprezentări ale justiției de tranziție:

- **Justiția de tranziție ca proces** „ trecerea de la o justiție artificială, controlată politic, ce exista în perioada comunistă la o justiție independentă” (judecător, 30 ani)
- **Justiția de tranziție ca permanentă** „ ...un concept propriu societății românești...” – procuror, 39 ani)
- **Politizare justiției sau influențarea politicului?**
- **Nu există politizare** ci doar interacțiune firească cu puterile statului („Nu, justiția din Romania nu este politizată...” –procuror, 39 ani)
- **Politizare firavă și eșuată** („în principiu aș spune că politicul se teme de justiție și se străduiește să o politizeze”- judecător, 50 ani)
- **Politizare parțială** („accederea la funcții importante în sistemul judiciar , deși se dau concursuri, necesită afinități sau simpatii politice” – fost deținut politic

82 ani)

- **Politicizare ascunsă** („... Aș zice că o anumită structură, și anume mă refer la DNA, a încercat să facă politică ascunsă...” – judecător 50 ani)
- **Politicizare evidentă** („Da. De la modalitatea de promovare a judecătorilor și procurorilor, la modificări legislative edictate de interese politice, inclusiv soluții pronunțate de Curtea constituțională...” (avocat, 33 ani)

Caracteristici ale presei românești în raport cu justiția

- **Selectivitate și filtrări ideologice** („...revocarea Laurei Kovesi din funcția de procuror -șef DNA...” activist, 49 ani)
- **Lipsa de fidelitate** („Mass media reflectă trunchiat activitatea justiției.” – procuror, 45 ani),
- **Interesele** „Reflectarea corectă a activității organelor judiciare a înregistrat și derapaje, sancționate prin poziția Consiliului Superior al Magistraturii în apărarea independenței sistemului judiciar.” (procuror, 23 ani vechime, 50 de ani),
- **Presiunile** („...afirmații negative cu scopul de a pune presiuni uriașe asupra magistraților” – avocat, 43 ani).

Tot aici am prezentat justiția colectivă și crimele regimurilor totalitare prin studiul de caz care cuprinde două dosare de impact social major care suscită interes deosebit din punctul de vedere al realizării actului de justiție colectivă: dosarul gropii comune de la Popricani și cel al torționarului Alexandru Vișinescu.

Elementele analizate au fost:

- fapta,
- data și locul,
- autori ,
- instituții și persoane implicate în cercetare.

Tabel cuvinte cheie dosarul gropii comune-martori

Cuvinte cheie		
<ul style="list-style-type: none"> • mama • bărbați • copii • femei • bătrâni • militari • kaki • grup • focuri 	<ul style="list-style-type: none"> • arme • armată • cantonament • pădure • militari • gropi • aliniați • soldat • împușcau 	<ul style="list-style-type: none"> • bunuri • persoane civile • evrei aduși din Basarabia, • ebraică

Tabel cuvinte cheie dosarul gropii comune-martori

	Cuvinte cheie	
<ul style="list-style-type: none"> • nu aveau voie • celule încălzite • asistență medicală • direcția • generală a penitenciarelor • cauze naturale • penitenciar de maximă • siguranță • deținuți politic 	<ul style="list-style-type: none"> • gardian • comandantul aproba • izolare • pedepse • atribuții de serviciu • posibile bătăi • exterminare • tratamente inumane • bătuți cu regularitate 	<ul style="list-style-type: none"> • înfometare • exterminare • tata • bunicul • frig • mâncare proastă • aspru • cumplit • extrem

Privirea în oglindă a celor două dosare ilustrează efectele negative al regimurilor totalitare dincolo de timp și spațiu.

Din analiza dosarelor am constatat că:

- justiția s-a realizat pe o perioadă de timp destul de mare
- ambele dosare au fazele de urmărire penală și judecată;
- ambele au presupus cercetarea surselor arhivistice pentru redescoperirea unor fapte. Primul dosar a presupus cercetarea modului în care s-a realizat justiția cu 7 decenii înainte, astfel încât ancheta a juxtapus modul de realizare a justiției în timpul dictaturii-unul imperfect până la urmă, cu cel contemporan, și acesta imperfect dar orientat spre descoperirea adevărului. Realizarea actului de justiție a fost mult îngreunată de comiterea faptelor cu multă vreme în urmă.

- dosarul gropii comune mai ales a presupus un volum mai variat de muncă și a inclus cercetarea locului faptei, expertize complexe, cooperarea mai multor instituții care au conturat caracterul multidisciplinar al anchetei, ceea ce indică faptul că realizarea actului de justiție nu este exclusiv atributul organelor judiciare, mai ales în acest gen de fapte;

- actul de justiție s-a realizat chiar dacă faptele au fost comise cu mult timp în urmă iar persoanele implicate sunt în majoritatea lor decedate. Societatea a alocat astfel resursele umane și materiale pentru descoperirea adevărului și înfăptuirea dreptății chiar dacă șansele de tragere la răspundere penală erau destul de mici.

- în ambele situații actul de justiție a avut ca semnificație particulară descoperirea unor adevăruri extrem de vechi pe care societatea le-a uitat (dosarul gropilor comune) sau chiar nu le-a cunoscut (dosarul torționarului comunist).

CONCLUZII

Cercetarea noastră înfățișează justiția colectivă ca pe un act de terapie socială și

de reactivare a memoriei colective. Aceasta ar fi și concluzia sintetică a întregului nostru demers. Totuși, această formulare ascunde o multitudine de nuanțe pe care le-am cuantificat în rezultatele cercetării. Prin acestea am căutat să răspundem întrebărilor de cercetare și să prezentăm fenomenul judiciar la noi în imagini, reprezentări și practici. Punctual, și raportat la fiecare întrebare de cercetare concluziile noastre s-ar rezuma astfel:

1. documentele oficiale despre justiție și despre justiția colectivă:

Analiza acestor surse indică un dublu efort de cuprindere a justiției colective:

- nivelul normativ, caracterizat de actele normative prin care s-a restituit, s-au făcut reparații morale și juridice persoanelor care au avut de suferit în urma unor nedreptăți ale regimurilor totalitare și nu numai, precum și cele prin care s-au înființat instituții sau s-a încercat o reparare simbolică a unor nedreptăți.
- în al doilea rând, documentele oficiale analizate prezintă starea justiției românești în funcție de o serie de indicatori, precum:
 - vulnerabilitatea sistemului exprimată prin instabilitate legislativă, resursa umană insuficientă, resurse financiare puține, independența pusă în discuție și greu menținută;
 - aspecte pozitive ce țin de funcționarea sistemului judiciar: parametrii cantitativi, integritatea sistemului judiciar, raporturile bune ce se stabilesc între experți, instituții și justițiabili.

În urma analizei documentelor oficiale nu puteam să nu remarcăm un efort de cuantificare și contabilizare a eficienței sau ineficienței sistemului judiciar din România prin diverse modalități: rapoarte, analize. Totuși, plecând de la înțeleșurile pe care le dăm justiției colective, considerăm că este oarecum forțat să analizăm justiția în termeni de eficiență și ineficiență, dată fiind și rezonanța simbolică a instituției cât și a actelor sale.

2. imaginea justiției în presa românească

Analiza articolelor de presă referitoare la justiție a evidențiat:

- *dominanță a știrilor neutre.* Acest fapt ar putea explica fie o insuficientă comunicare a sistemului cu presa, fie o incapacitate sau un dezinteres al mass-media de a selecta și prezenta subiecte de interes public, fie o neutralitate care exprimă o anume echidistanță față de ceea ce se întâmplă în sectorul judiciar. În opinia noastră, dată fiind expunerea la informațiile negative despre justiție această neutralitate are mai curând o conotație vinovată și negativă. Răspunsurile la interviuri confirmă acest fapt.
- *presa românească pendulează între două formule de limită în prezentarea justiției:*
 - *Justiția eroică:* aceasta este legată de așteptări, speranțe și încrederea în sistemul judiciar. Pondere știrilor negative este însă mică în comparație cu a celor neutre.
 - *Justiția vinovată:* această imagine este asociată în principal cu existența unor dosare problemă sau de asocieri ale justiției cu

politicul.

Aceste imagini de limită ale justiției sunt statistic mult mai reduse decât cele neutre. Totuși, urmărind impactul știrilor, am observat că ele se bucură de audiență mai mare la public. În cazul știrilor audio-video, cele negative au duratele cele mai mari și sunt plasate în prime – time. Faptul poate fi explicabil dacă ținem seama că neobișnuitul, negativul, violența și agresivitatea fac mai multă audiență decât știrile pozitive.

- *De o imagine negativă și de cea mai mare mediatizare se bucură Ministerul Public.*

În fapt, ceea ce am descoperit în analizele noastre este că așa-numita „republică a procurorilor” beneficiază de o imagine paradoxală care însumează știri negative și așteptări foarte mari din partea grupului. Este instituția de la care se așteaptă curățarea țării de o clasă politică coruptă și în același timp este suspectată că face tot felul de jocuri politice. Celelalte instituții ale sistemului judiciar au o slabă prezență în mass media. Imaginea socială a justiției este puternic deformată de scandalurile publice și disputele politice și preponderent negativă.

3. opinia categoriilor profesionale direct implicate în justiția colectivă despre situația sistemului judiciar

Răspunsurile obținute la interviuri au condus către formularea următoarelor concluzii:

- *Imaginea justiției* este văzută în două registre:
 - Justiția colectivă ca dreptate istorică,
 - Justiția colectivă ca demers tehnic.Cele două modalități de a înțelege justiția indică complexitatea fenomenului și o preferință în același timp în abordarea acestuia în funcție de preocupările profesionale directe și cele de ordin intelectual și cultural.
- *Libertatea și impredictibilitatea justiției colective* reprezintă două limite între care sunt cuprinse o serie de trăsături ale justiției așa cum sunt văzute de respondenți. Trăsăturile justiției colective identificate astfel sunt:
 - *Libertatea accesului la justiție:* respondenții au apreciat unanim că aceasta beneficiază de toate prerogativele unui sistem judiciar dintr-un stat democratic. Sunt evidențiate libertatea accesului cetățenilor la serviciile judiciare dar și latura negativă a acestei libertăți, faptul că mecanismele judiciare sunt influențate negativ de lipsa de educație juridică a societății.
 - *Asigurarea echității sociale,* adică ceea ce este caracterul reparatoriu al justiției colectivității, și efortul pe care societatea îl face și trebuie să îl facă pentru a realiza dreptatea, dimensiunea „clasică” a justiției.
 - *Caracterul reparatoriu:* demersul de reparație judiciară este complementar altor forme de reparație a nedreptății și acesta este funcțional atunci când alte metode de realizare a justiției în grup nu au funcționat, o precondiție a acestui proces fiind asumarea nedreptăților din trecut.

- *Caracterul vindicativ*: un răspuns a evidențiat *caracterul vindicativ* al justiției colective cu referire la repararea nedreptăților istorice prin *instrumentalizarea sistemului judiciar ca mecanism represiv* față de ceea ce grupul a perceput în trecut ca o nedreptate socială.
- *Birocratizarea excesivă și limitarea perspectivei*: caracterul profund birocratic al sistemului judiciar și din această perspectivă o anume ineficiență a acestuia.
- *Hipernormativizare și impredictibilitate*: impredictibilitatea justiției este pusă pe seama funcționării defectuoase a unor mecanisme de grup, materialul legislativ are o variabilitate mult prea mare pentru a fi predictibil.
- *Tehnicizarea și dezumanizarea actului de justiție*: atât respondenții din interiorul sistemului judiciar cât și din exteriorul său, profesioniști ai dreptului și/sau persoane fără educație juridică, au fost unanimi aproape în a constata o anume lipsă de interes în pregătire și aplecare față de om. Ei evidențiază *tendința de separare a sistemului judiciar de om, de societate în ansamblu*. Ruperea justiției de grup este un element vizibil și în analiza statistică a datelor privind reflectarea sa în mass media, unde temele de interes care afectează sistemul judiciar, așa cum sunt ele relevate de rapoartele privind starea justiției, sunt ca și inexistente.

Există o falie evidentă între imaginea publică a justiției așa cum este promovată de mass media și percepțiile profesioniștilor din sistemul judiciar. Ea se exprimă în primul rând în caracterul preponderent neutru sau negativ al informațiilor vehiculate în mediul social privind activitatea justiției, spre deosebire de indicatorii buni ai activității judiciare. Este de remarcat în acest context absența aproape totală a unor date cu un conținut pozitiv despre instituții fundamentale ale justiției colectivității, cum este Consiliul Superior al Magistraturii.

- *Justiția de tranziție, raportul dintre politic și justiția colectivă sunt teme care au beneficiat de o atenție deosebită din partea respondenților.*

Din răspunsurile primite și literatura studiată am identificat o reconfigurare a imaginii justiției colective. Ea devine:

- justiție de tranziție,
- justiție politizată,
- justiție influentă.

În ce privește politizarea justiției am identificat o percepție graduală a fenomenului politizării :

- nu există politizare,
- politizare firavă și eșuată,
- politizare parțială,
- politizare ascunsă,
- politizare evidentă.

De cealaltă parte, opiniile respondenților se coagulează în jurul ideii de lipsă de influență a justiției asupra politicului, cu două excepții. Unele observații sunt

confirmate de cele din prima parte a lucrării, care constată dimensiunile juridice ale luptei politice (juridicizarea politicii) dar și încercările de subordonare a justiției față de politic (politizarea justiției).

- *Opiniile respondenților față de echidistanța mass media reflectă o serie de aspecte care caracterizează presa românească în relația cu justiția:*
 - obiectivitate,
 - lipsă de fidelitate,
 - interes,
 - presiuni în favoarea unor persoane influente.

Toate aceste elemente descriu o presă care realizează un act de informare parțial, trunchiat, tendențios, dictat adesea de logica audienței.

4. există o practică românească în domeniul justiției colective?

Sintetic, răspunsul la această întrebare are două nuanțe:

- Da, putem vorbi de o justiție colectivă atunci când avem în atenție practicile rutiniere în actul de justiție. Numărul de cauze soluționate anual este unul apreciabil și poate fi un exemplu în acest sens.
- Da, putem vorbi de o practică națională a justiției colective și atunci când discutăm despre cele două dosare analizate care aduc în atenție nedreptăți istorice: dosarul gropilor comune de la Popricani și dosarul torționarului Alexandru Vișinescu.

Concluziile analizei celor două dosare identifică rolul profund social al justiției:

- Actul de justiție realizat în aceste condiții particulare reprezintă o expresie a nevoii de justiție a colectivității;
- Rolul părților care prin forța împrejurărilor au dispărut este luat de instituțiile judiciare sau de alți actori care se substituie într-o anumită măsură acestora;
- Cercetarea nu este numai apanajul organelor judiciare ci antrenează instituții, specialiști și societatea civilă;
- Cele două dosare se circumscriu unui elaborat demers de justiție colectivă;
- Regimurile totalitare, indiferent de natura lor, produc traume și răni profunde la nivel individual și colectiv. Cercetarea noastră a evidențiat faptul că justiția colectivă, așa cum se prezintă în momentul actual în societatea românească, are o dublă valoare:

1. O valoare socială concretă: aceasta deoarece repararea, restituirea, asigură ordinea socială, solidaritatea țesutului social și în final însăși existența colectivității,

2. O valoare simbolică. Ea accesează și sensibilizează memoria colectivă, stabilește sau restabilește adevărul, igienizează moral societatea. În egală măsură justiția colectivă este asemeni unui demers terapeutic necesar pentru a dezvolta și menține anticorpii sociali în lupta cu orice idei și manifestări totalitare.

Fenomenul judiciar din societatea noastră este un proces în plină evoluție. Cercetarea realizată vine să surprindă o parte din trăsăturile acestuia la 30 de ani de la schimbarea orânduirii sociale din țara noastră. Unele dintre evoluțiile pe care le-am surprins pot constitui repere practice care pot ajuta la îmbunătățirea justiției în mediul

social, cel puțin la nivel de percepție și reprezentare. Altele pot constitui în repere ale unor cercetări viitoare care să contribuie la perfecționarea funcționării sale în grup, în interesul acestuia. În plus, evoluțiile fenomenului judiciar pe plan internațional, putem afla o serie de tendințe și formule de înfăptuire a justiției colective, adaptate contextelor actuale.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

- AFLOROAEI, Ștefan, *Întâmplare și destin*, Editura Institutul European, Iași, 1993.
- AMBOS, Kai, Large Judith, Wierda, Marieke, editori, *Building a Future on Peace and Justice. Studies on Transitional Justice, Peace and Development. The Nuremberg Declaration on Peace and Justice*, Springer-Verlag Berlin, Heidelberg, 2009.
- ANDREI, Petre, *Sociologie Generală*, Editura Polirom, Iași, 1997.
- ACQUINO, Toma d', *Despre cetatea lui Dumnezeu*, Editura Științifică, București, 1998.
- Allard, Julie, Garapon, Antoine, *Judecătoria și globalizarea, Noua revoluție a dreptului*, Editura Rosetti, București, 2010.
- BAKER, Andy, Ames, Barry, Rennó, Lúcio, *Persuasive peers. Social communication and voting in Latin America*, Princeton University Press, Princeton, Oxford, 2020,
- BANCIU, Dan, *Sociologie juridică*, Editura Hyperion, București, 1995.
- BAILEY, Cyril B., *Epicur: The Extant Remains*, Oxford, Clarendon Press, 1926.
- BAUER, Yehuda, *Rethinking the Holocaust* New Haven, Yale UP, 2002.
- BARDIN Laurence, „Analiza conținutului și a formei comunicărilor” în vol. *Metodologia științelor socioumane* (coord. Moscovici S., Buschini F.), Editura Polirom, Iași, 2007.
- BĂDESCU, Ilie, *Teoria latențelor*, Editura Isogep Euxin, București, 1997.
- BECCARIA, Cesare, *Despre infracțiuni și pedepse*, Editura Humanitas, București 2007.
- BERGER, Peter L., Luckmann, Thomas, *Construirea scoală a realității*, Editura Art, București, 2008.
- RAYMOND, Boudon (coord.), *Tratat de sociologie*, Editura Humanitas, București 1992.
- BOUDON, Raymod, Besnard, Philippe, Chekaoui, Mohamed, Lecyuer, Bernard Pierre coordonatori, coordonatori, *Larousse, Dicționar de sociologie*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996.
- BRITO, Alexandra Barahona de, Aguilar, Carmen González-Enríquez Paloma (Ed.), *The Politics of Memory Transitional Justice in Democratizing Societies*,

- Oxford Studies in Democratization- editor Laurence Whitehead, Oxford University Press, Oxford, 2001.
- CARBONNIER, Jean, *Flexible droit. Pour une sociologie du droit sans rigueur*, Librairie Generale du Droit et Jurisprudence, Paris, 2001.
 - CANTACUZINO, Matei B., *Elementele Dreptului civil*, Editura All Educational, București, 1998.
 - CHELCEA, Septimiu, *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*, Editura Economică, București, 2001.
 - CHELCEA, Septimiu, *Tehnici de cercetare sociologică*, curs. S.NS.P.A. București, 2001,
 - CICERO, Marcus Tullius, *The political works of Marcus Tullius Cicero*, Edmund Spettigue, London, 1841.
 - CIOFLÂNCĂ, Adrian, (editor) *Memorie și uitare în istorie, Xenopoliana*, Buletinul Fundației Academice "A.D. Xenopol" vol. XI, nr. 3-4/2003.
 - CIUCĂ, Valerius M., *Lecții de sociologia dreptului*, Editura Polirom, Iași, 1998.
 - CIUCĂ, Valeriu, *Sociologie Juridică Generală*, Editura Omnia, Iași, 1993.
 - CORDUER, Carlos R., *Real, Transnational social justice*, Global Ethics Series, Palgrave –Macmillan, 2010.
 - CULIANU, Ioan Petru, *Eros și magie în Renaștere.1484*, ed.II-a, Editura Nemira, București 1999.
 - CURELARU, M., *Reprezentări sociale*, Editura Polirom, Iași, 2006
 - DERRIDA, Jacques, *Spectrele lui Marx, Starea datoriei, travaliul doliului, și noua Internațională*, Editura Polirom, Iași, 1999.
 - DUGUIT, Léon, *Traité de Droit Constitutionnel*, tome III, Librairie des Ecoles francaises d'Athene et Rome, Paris, 1923.
 - DURKHEIM, Emile, *Formele elementare ale vieții religioase*, Editura Polirom, Iași, 1995.
 - DURKHEIM, Emile, *Regulile metodei sociologice*, Editura Polirom, Iași, 2002.
 - ELIADE, Mircea, *Tratat de Istoria Religiilor*, Editura Humanitas, București, 1992.
 - ELIADE, Mircea, *Comentarii la legenda meșterului Manole*, Editura Humanitas, București, 2004.
 - FAUGERON, Claude, *Du simple au complexe: les représentations sociales de la justice pénale, Déviance et société*, vol. 2, nr. 4, pp. 411-432, 1978.
 - FAUGERON, Claude, *Justice et opinion publique. L'ère du soupçon. Pouvoirs*, nr. 16, 1981.
 - ERLICH, Eugen, *Fundamental principles of sociology of law*, Routledge, London and New York, 2001,
 - FOUCAULT, Michel, *A supraveghea și a pedepsi. Nașterea închisorii*, Editura Humanitas, București, 1997.

- FOUCAULT, Michel, *Teatrum Philosophicum*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2004.
- FOUCAULT, Michel, *Naissance de la biopolitique, Cours au Collège de France (1978-1979)*, Editions Seuil/ Gallimard, Paris 2004.
- FRAZER, George James, *Creanga de aur*, Editura Minerva București, 1980.
- FRUNZĂ, Sandu, *Comunicare etică și responsabilitate socială*, Editura Tritonic, 2011.
- FRUNZĂ, Sandu, *Celebrating a storyteller: Elie Wiesel, Journal for the Study of Religions and Ideologies*, Vol. 7, No. 21 (Winter 2008): 106-111.;
- FRUNZĂ, Sandu, *Elie Wiesel and Nostalgia for a Lost Paradise, Transylvanian Review*, vol. XVIII, No. 2, Summer 2009.
- GAVRILUȚĂ, Cristina, Asiminei, Romeo, *The problem of evil and responsibility to Elie Wiesel. New Perspectives on the Holocaust* în *Journal European of Sience and Theology*, vol. 7, No.4, december 2011.
- GAVRILUȚĂ, Cristina, *Sociologia fenomenului religios*, Editura Fundației Axis, Iași, 2003.
- GAVRILUȚĂ, Cristina, *Socioantropologia fenomenelor divinatorii*, Editura Institutul European, Iași, 2009.
- GAVRILUȚĂ, Cristina, *Trecerea timpului peste riturile de trecere*, în volumul *Riturile de trecere in actualitate. The Rites of Passage Time after Time*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2016.
- GAVRILUȚĂ, Cristina, *The everyday Sacred. Symbols, Rituals, Mythologies*, LAP LAMBERT Academic Publishing, Saarbrucken, Deutschland, 2013.
- GAVRILUȚĂ, Cristina, Asiminei, Romeo, *“The problem of evil and responsibility in Elie Wiesel’s wiew”* în *European Journal of Science and Theology*, March, Vol.7, No.4, 2011.
- GAVRILUȚĂ, Cristina, *Negativul cotidianului*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2017.
- GAVRILUȚĂ, Nicu, *Mentalități și ritualuri magico-religioase: studii și eseuri de sociologie a sacralului*, Editura Polirom, Iași, 1998.
- GAVRILUȚĂ, Nicu, *Culianu, jocurile minții și lumile multidimensionale*, Editura Polirom, Iași, 2000.
- GIRARD, Rene *Violența și sacralul*, Editura Nemira, Colecția Totem, București 1995.
- GREGSON, Nicky, Lowe, Michelle, *Servicing the Middle classes, Class, Gender and Waged Domestic Labour in Contemporary Britain*, Routledge, Londra, 1994.
- GROTIUS, Hugo, *Despre dreptul războiului și al păcii*, Editura Științifică, București, 1968,
- GREENBERG, Jerald, *A taxonomy of organizational justice theories*, *Academy of Management Rewiew*, 1987, vol 12, no.19-22.

- GREIFF, de Pablo, DUTHIE, Roger, *Transitional Justice and Development. Making Connections*, International Center for Transitional Justice, Social Science Research Council, New York, 2009.
- GROSESCU, Raluca, URSACHI, Raluca, *Justiția Penală de Tranziție. De la Nürnberg la postcomunismul Românesc*, Ed. Polirom, Iași, 2009.
- HABERMAS, Jürgen, *On Legitimation through Human Rights*, în *Global Justice and Transnational Politics-Essays on the Moral and Political Challenges of Globalization*, Studies in Contemporary German Social Thought, Massachusetts Institute of Technology, 2002.
- HAYEK, F.A. *Law, Legislation and Liberty, A new statement of the liberal principles of justice and political economy*, vol. II-*The mirage of social justice*, Routledge, London, 1998.
- HEGEL, G.W.F. *Principiile filosofiei dreptului*, Editura Iri, București, 1996.
- HOBBS, Thomas, *Leviatanul*, Ed. Herald, București, 2017.
- HOSSU-LONGIN Lucia, *Memorialul Durerii – Manualul de Istorie ce nu se învață la școală*, Editura Humanitas, București, 2007.
- HUMĂ, Ioan, *Introducere în studiul dreptului*, Editura Fundației “Chemarea”, Iași 1993.
- HUNTINGTON, Samuel *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Litera, București 2012.
- IHERING, Rudolf von *La luta pelo i direito*, Editora Forense, Rio de Janeiro, 2000.
- INNES, Martin, *Understanding Social Control-Deviance, Crime and Social Order*, Open University Press, McGraw-Hill Education, Berkshire, England, 2003.
- IOAN, Beatrice Gabriela, NANU, Andrei-Codruț, ROTARIU, Irinel, *Răspunderea profesională în practica medicală*, Editura Junimea, Iași, 2017.
- KELSEN, Hans, *Doctrina pură a dreptului*, Editura Humanitas, București, 2000.
- KUHN, Tomas, *Structura revoluțiilor științifice*, Editura Humanitas, București 2008.
- LOCKE, John, *Al doilea tratat despre cărmuire. Scrisoare despre toleranță*, Editura Nemira, București, 1999.
- LOSANO, Mario, *Marile sisteme juridice, introducere în dreptul european și extraeuropean*, Editura All Beck, București, 2005.
- LUCACI, Florea, *Cel de-al treilea om și etica responsabilității: Sandu Frunză, Dumnezeu și Holocaustul la Elie Wiesel*, în rev. *Journal of Humanistic and Social Studies*, Faculty of Humanistic and Social Sciences of „Aurel Vlaicu” University, Arad, 2010.
- MARSHALL, Gordon, editor, *Oxford, Dicționar de sociologie*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2003.
- MARVASTI, Amir B. *Qualitative Research in Sociology*, SAGE Publications London, Thousand Oaks, New Delhi, 2004.

- MAUSS, Marcel, *Eseu despre dar*, Editura Polirom, Iași, 1997.
- Mauss, Marcel, Hubert, Henri, *Eseu asupra naturii și funcției sacrificiului*, Editura Polirom, Iași, 1997.
- MONTESQUIEU, Charles de Secondat Baron de, *Spiritul legilor*, Editura Colonial Press, București 1998.
- MOSCOVICI, Serge, *Psihologia socială sau Mașina de fabricat zei*, Editura Polirom, Iași, 1997.
- NICOLAU, Adrian, CURELARU Mihai, *Reprezentări sociale* în vol. *Manual de psihologie socială* (coord. A. Nicolau) Editura Polirom, Iași, 2004.
- PAMFILE, Tudor, *Mitologie Românească I, Dușmani și prieteni ai poporului român*, București, Librăriile Socec și comp., 1916.
- PHILIPPE Robert, FAUGERON Claude, *Représentations du système de justice criminelle. Essai de typologie*, *Acta Criminologica*, Vol. 6, numéro 1, janvier 1973
- PLATON, *Legile*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.
- PLEȘU, Andrei *Minima moralia*, Editura Humanitas, București, 2013.
- PREDA, Marian (coordonator), *Riscuri și inechități sociale în România*, Editura Polirom, Iași, 2009.
- PRIOR, Lindsay, *Using Documents in Social Research*, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, 2003.
- RAWLS, John, *O teorie a dreptății*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași 2011.
- RĂȚULEA, Gabriela, (coordonator), *Justiție și coeziune socială*, Editura Institutul European, Iași, 2015, seria Sociologie.
- RICOEUR, Paul, *La Mémoire, l'histoire, l'oubli*, Seuil, Paris, 2000.
- ROTARIU, Traian, Voineagu, Vergil, *Inerție și schimbare. Dimensiuni sociale ale tranziției*, Editura Polirom, Iași, 2012.
- ROUSSEAU, Jean Jacques, *Despre Contractul social sau principiile dreptului politic*, Editura Cartex, București, 2015.
- RYTINA, Steve, *Sociology and Justice-Justice: Wiefs form the social sciences*, R.L. Cohen, editor, 1986.
- SAFTA ROMANO, Eugeniu, *Arhetipuri juridice în Biblie*, Editura Polirom, Iași, 1998.
- SCHIFIRNEȚ, Constantin, *Mass-media, modernitate tendențială și europenizare în era Internetului*, Editura Tritonic, București 2014.
- SHARP, Dustin N., editor, *Justice and Economic Violence in Transition*, Springer Science+Business Media, New York, 2014.
- SONTANG, Susan, *Privind înapoi suferința celuilalt*, București, Editura Humanitas, 2011.
- SPINOZA, Baruch, *Etica demonstrată după metoda geometrică și împărțită în cinci părți*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

- STAN, Dumitru, *Sociologia ruralului tradițional românesc*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2001.
- STAN, Dumitru *Maladii ale socialului. Teorii explicative, cercetări, remedii posibile*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015.
- SUPIOT, Alain, *Homo juridicus, Eseu despre funcția antropologică a dreptului*, Ed. Rosetti Educational, București, 2011.
- TARDE, Gabriel, *Opinion and Conversation în Gabriel Tarde on communication and social influence. Selected Papers*, The University of Chicago, London, 2010.
- TODOROV, Tzvetan, *Omul deșrădăcinat*, Iași, Editura Institutul European, Iași, 1999.
- TODOROV, Tzvetan, *Confruntarea cu extrema. Victime și torționari în secolul XX*, Editura Humanitas, București, 1994.
- TODOROV, Tzvetan, *Abuzurile memoriei*, Editura Amarcord, Timisoara, 1999.
- VITA-VICENNIO, Charles, DOXTADER, Eric (ed.). *Pieces of the puzzle, Keywords on Reconciliation and Transitional Justice*, Institute for Justice and Reconciliation, Cape Town, 2009.
- VOICU, Bogdan, RUSU, Horațiu, POPA, Adela Elena (editori) *Este România altfel? Societatea și sociologia... încotro?* Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, Sibiu 2015.
- VOLONCIU, N., Uzlaşu, A., *Noul Cod de Procedură Penală comentat*, ediția I, Editura Hamangiu, București, 2014.
- VULCĂNESCU, Romulus, *Mitologie Română*, Editura Academiei R.S. România, București 1987, *Etnologie Juridică*, Ed. Academiei R.S. România, București, 1970,
- VLASCEANU, Lazăr, Hâncean, Marian-Gabriel, *Modernitatea românească*, Editura Paralela 45, Pitești, 2014.
- ZAMFIR, Cătălin, VLĂSCĂEANU, Lazăr (coordonatori), *Dicționar de sociologie urmat de indicatori demografici, economici, sociali și sociologici* Editura Babel, București, 1998.
- WOLFE, Stephanie. *The Politics of Reparations and Apologies*, Springer Series in Transitional Justice, volume 7, Springer, New York, 2014.
- WOLTON, Thierry, *O istorie mondială a comunismului, vol. I, Cu pumnul de fier. Călăii*, Editura Humanitas, București, 2015.
- WIESEL, Elie, *Noaptea*, București, Editura Univers, 2005.
- ***Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989, *Anul revoluționar 1989. Calendar*, ediția a II-a, Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, Colecția Biblioteca I.R.R.D. București, 2009.
- *Biblia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București 2013.
- 72 situri web